

Warszawskie Seminarium Teologiczne
Podyplomowe Studia Pedagogiczno-Katechetyczne

Magdalena Adamiec

**Kryteria oceny uczniów
na lekcjach katechezy
w klasach I-VI szkoły podstawowej oraz
w klasach gimnazjalnych
kościół lokalny
Społeczność Chrześcijańska “Północ” w
Warszawie**

praca dyplomowa
pod kierunkiem **dr Elżbiety Bednarz**

Warszawa, 2007r.

Spis treści

Spis treści	2
1. Wstęp.....	3
2. Pojęcia podstawowe	4
2.1. Ocena i ocenianie.....	4
2.2. Cechy trafnej oceny	5
2.3. Zmiana sytuacji prawnej	6
3. Kryteria oceniania	7
3.1. Proces nauczania i uczenia się.....	8
3.2. Gotowość ucznia do samokształcenia.....	8
3.3. Proces wychowania.....	8
3.4. Porządkowo-organizacyjne	9
4. System oceniania - zasady ogólne dla wszystkich klas.....	10
4.1. Skala punktowa.....	11
4.2. Kategorie podlegające ocenie.....	11
4.3. Korelacja między punktacją a oceną końcową.....	13
5. Ocena negatywna	15
6. Dostosowanie form oceniania do grup wiekowych	16
7. Wpływ stylu pracy nauczyciela na prawidłowość oceniania.	17
8. Wykorzystanie wiedzy pochodzącej z systemu oceniania.	18
9. Zakończenie	19
Bibliografia:	21
Akty prawne	21
Aneks.1 Kryterium ocen z nauczania religii Społeczności Chrześcijańskiej „Północ” w Warszawie	22
Aneks.2 Jako katecheta....	23

„Jeśli Królestwo Boże ma nadejść w mocy, musimy rozpocząć od dzieci i musimy nauczać je Pisma Świętego, począwszy od kolebki”

Marcin Luter

1. Wstęp

Ostatnia zmiana w przepisach oświatowych, dotycząca wprowadzenia oceny z religii do średniej, ogromnie skomplikowała sytuację dzieci korzystających z zajęć w naszych Szkołkach Niedzielnych. Wśród osób zainteresowanych katechezą dzieci w chwili obecnej chyba nic nie wzbudza takich dyskusji jak ocenianie uczniów. Wątpliwości wzbudza konieczność włączenia się w system oświaty państwowej. Wiele osób nie chce, aby spotkanie dzieci z Bogiem stało się lekcją, traktowaną tak samo, jak inne lekcje szkolne. Rozumiem i szanuję ich argumenty, dotyczące m.in. podstaw pedagogiki czy ram przestrzegania prawa. Temat mojej pracy nie pozwala na szeroką dyskusję, ale – proponując pewien całościowy system kryteriów oceniania - chciałabym pokazać jak zachować styl nauczania Szkołki Niedzielnej przy jednoczesnym spełnieniu wymagań prawa oświatowego.

Jak oceniać naszych uczniów, jakie zastosować kryteria? Oczywiście jest, że nie będziemy oceniać ich rozwoju duchowego – jak się modlą, czy deklarują nowe narodzenie, itp. Bardzo trudno jest także zastosować standardowe szkolne kryteria oparte na sprawdzaniu wiedzy nabytej uczniów. Czy można porównać wiedzę dziecka wzrastającego od urodzenia w nawróconej rodzinie do wiedzy dziecka, którego rodzice zaczęli dopiero przychodzić do kościoła, a ono właśnie dowiedziało się, że istnieje Biblia? Nawet kryterium obecności – wymagane, aby wystawić ocenę końcową na świadectwie szkolnym – nie jest zależne od dzieci, tylko od dobrej woli dorosłych, z którymi dziecko przychodzi do kościoła.

Pedagogika to jedyna gałąź nauki, która nie tylko bada, ale także dąży, aby osiągnąć cel. Pedagogika nie bada człowieka tylko dla poznania mechanizmów jego życia, ale stara się doprowadzić do realizacji w przyszłości dobra rozwojowego człowieka¹. Różne odmiany nurtów pedagogicznych z reguły definiują to dobro jako maksymalny samorozwój jednostki. Dla nas – nauczycieli biblijnych – tym dobrem jest przemiana nas samych i naszych uczniów na wzór i podobieństwo Chrystusa². To jakim człowiekiem będzie uczeń kończący naszą Szkołę Niedzielną jest dla nas nauczycieli oraz większości zapytanych rodziców i pastorów, dużo ważniejsze niż wiedza, którą przyswoi podczas niedzielnych lekcji. Oczywiście zależy nam, aby młody człowiek na progu dorosłości znał Pismo Święte, wiedział jakie treści ono zawiera, potrafił przywołać z pamięci wersety biblijne, znał podstawowe fakty z historii narodu wybranego oraz życia i działalności Jezusa Chrystusa. Jednak nasz wysiłek, jako rodziców, katechetów czy członków społeczności lokalnego kościoła, zmierza do innego celu: aby dać świadectwo wiary, które przyprowadzi każde z dzieci do Chrystusa, a potem pomoże dziecku wzrastać jako dziecku Bożemu.

¹ S.Kunowski, *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa 1993r., str.39.

² Mt.23,10

2. Pojęcia podstawowe

2.1. Ocena i ocenianie

Najkrótsza definicja, którą znalazłam mówi, że

oceniać coś oznacza określić jego wartość³.

Co dla nas, nauczycieli- katechetów, ma wartość w procesie edukacji? Czy wiedza, jeśli nie prowadzi do zmiany postawy, nabyta przez naszych uczniów ma wartość? Czy zewnętrzna zmiana postawy na lekcjach ma wartość samą w sobie, czy chcielibyśmy zmiany serca? Czy serce, które kieruje się do Boga i przyjmuje zbawienie w Jego Synu można wycenić?⁴

Te wszystkie pytania powodują, że pojęcie oceniania jest bardzo źle traktowane w środowiskach kościelnych. Proponuję oswojenie potwora: przyjrzenie mu się bliżej, zaadaptowanie tego, co dobre, co jesteśmy w stanie zaakceptować i zmianę tego wszystkiego, co – stosowane nawet z dobrym skutkiem w świeckim systemie edukacji - nie pasuje do życia Szkoły Niedzielnej.

Powyżej wymieniony podręcznik – Elementarz chrześcijańskiego nauczyciela - formułuje definicję oceniania jako: systematyczny proces określania rozmiarów, na ile cele edukacyjne zostały zrealizowane przez studentów⁵. Bardzo ważne dla nas w tej definicji jest pojęcie systematyczności oraz założenie, że wcześniej zdefiniowano cele edukacyjne. W przypadku katechetyki nasze cele edukacyjne to nie zakres wiedzy nabytej przez uczniów, ale ich system wartości i prezentowane postawy życiowe, które, jako nauczyciele, chcielibyśmy nakierować na wartości biblijne. Szerzej omówiono, to zagadnienie w rozdziale 3.

Na potrzeby pracy zakładam, że lokalny kościół ma już opracowaną podstawę programową, która określa cele edukacyjne a nauczyciele pracują na bazie programów nauczania, które zawierają cele operacyjne do każdej lekcji.

W literaturze przedmiotu wyróżnia się także pojęcie oceny szkolnej⁶, na którą składa się zarówno stopień wystawiony uczniowi jak i komentarz dotyczący tego stopnia. Jest to znaczące rozszerzenie funkcji oceniania, które nie tylko 'klasyfikuje' wiedzę i umiejętności ucznia, ale także pokazuje okoliczności i czynniki, które wpłynęły na otrzymanie przez ucznia właśnie takiej oceny. W naszej pracy katechetów czynnik omówienia oceny ma bardzo duże znaczenie wychowawcze, kształtujące postawę ucznia. Omawiając w rozdziale poniżej cechy trafnej oceny: instruktywność i mobilizację do dalszej pracy – omawiam właśnie sposób komentowania stopnia.

³ E.A.Daniel, *Elementarz chrześcijańskiego nauczyciela*, Warszawa 1999, str.142.

⁴ Podobne dylematy przeżywa szkolnictwo świeckie, próbując zmienić nauczycielski sposób oceniania. B.Niemierko pisze: „By przekonać się co uczeń u m i e sprawdzają, co p a m i ę t a , nie zaś, co pocznie z dostarczona mu informacją...Co począć z uczniem, który nie czyta żadnych lektur, a pisze artykuły do gazet, ... nie prowadzi zeszytu a wygrywa olimpiadę przedmiotową?”, B.Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Warszawa 1997r., str.35

⁵ E.A.Daniel, *Elementarz chrześcijańskiego nauczyciela*, Warszawa 1999, str.142.

⁶ B.Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Warszawa 1997r., str.57.

Chciałabym podkreślić znaczenie komentowania oceny przez zacytowanie wybitnego teoretyka wychowania, Krzysztofa Konarzewskiego⁷(podkreślenie moje):

„Wykonano wiele badań, które wykazały w sposób raczej przekonujący, że dostarczenie badanemu informacji o osiągniętym wyniku polepsza wyniki w następnych, podobnych zadaniach. To polepszenie zdaje się w małym, jeśli w jakimkolwiek, stopniu zależeć od «znaku» informacji: informacje o nieosiągnięciu standardu są równie lub nawet bardziej skuteczne niż informacje o osiągnięciu go. Wzrost poprawności wykonania zależy natomiast od ilości przekazanej informacji: w tym sensie ocena «źle» jest mniej skuteczna niż ocena «źle, za wysoko». Zablokowanie dopływu informacji w trakcie pracy nad zadaniem powoduje spadek poziomu wykonania.”

W przypadku wprowadzonej w naszym lokalnym kościele skali punktowej – zachęcający komentarz, ze wskazaniem, co było dobrze oraz nad czym można popracować, aby było jeszcze lepiej, powinien dotyczyć nie tylko stopnia końcoworocznego, ale również ilości punktów, które uczeń otrzymał z pracy domowej, pracy kontrolnej, itp.

2.2. Cechy trafnej oceny

Podstawowym założeniem proponowanego systemu (omówiony w rozdz.4) jest zmiana sposobu patrzenia na ocenę przez nauczyciela i ucznia. Nie jest to wyrok skazujący obwieszczany uczniowi pod koniec lekcji przez sędziego-nauczyciela. Chcielibyśmy, aby ocena opisywała wartość ucznia, jego osiągnięcia i silne strony, zachęcała go do dalszego wysiłku i pokazywała ewentualne obszary, w których potrzebuje włożyć więcej wysiłku, aby uzyskać lepsze wyniki. Jak pisał B.Niemierko już w 1997r.: „*Trafność pomiaru obejmuje obecnie nie tylko jakość dokonywanej diagnozy osiągnięć, ale i konsekwencje dydaktyczne tej diagnozy w postaci wsparcia lub osłabienia systemu wartości, motywacji i organizacji pracy uczniów*”⁸. W innym fragmencie cytowanej pracy autor porównuje ocenianie do przewodu elektrycznego, którym płyną sygnały od nauczyciela do ucznia i są to sygnały kluczowe dla procesu nauczania. Zależy nam zatem, aby te sygnały były prawidłowe - trafne, nie wzbudzały u ucznia szoku, ale pobudzały go do stabilnego działania twórczego.

Trafną ocenę cechuje (za ⁹):

- Ø **obiektywność** – zastosowanie jednolitych norm i kryteriów oceniania. Sformułowanie takich jednolitych norm i kryteriów dla lokalnego kościoła jest głównym celem tej pracy. Jednolitość norm i kryteriów, w których główną rolę ma nagradzanie postępów indywidualnego ucznia, branie pod uwagę jego postawy życiowej, samokształcenia i zaangażowania (rozdział 3 i 4) pozwala zapobiec promowaniu postaw faryzejskich u dzieci.

⁷ K.Konarzewski, *Podstawy teorii oddziaływań wychowawczych*, Op.cit., s.86, za B.Niemierko.

⁸ B.Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Warszawa 1997r., str.9.

⁹ E.Bednarz, *Ocena w katechetyce*, skrypt dla studentów WST, Warszawa 2007r, str.25.

- Ø **jawność** – podawanie na bieżąco wyników pracy ucznia, zarówno do wiadomości jego jak i jego rodziców (system notatek został omówiony w rozdziałach 4. i 5.).
Jawność nie oznacza publicznego odczytywania ocen na lekcji. Dążymy do zaangażowania wszystkich dzieci w przebieg lekcji, a nie tylko tych, które potrzebują dobrej oceny na świadectwie szkolnym,
- Ø **instruktywność** – konkretne wskazanie na występujące braki oraz podkreślenie wszelkich elementów pozytywnych, wskazujących na uzdolnienia ucznia,
Instruktywność pozwala nam, nauczycielom budować osobowość ucznia, kształtować jego rozwój, w modlitwie odkrywać wszelkie talenty, które wbudował Bóg w każde z dzieci i pokazywać im to, jako błogosławieństwo¹⁰,
- Ø **mobilizacja do dalszej pracy** – przekazana werbalnie przez nauczyciela, w formie słownej lub pisemnej, zachęta do dalszej pracy.

2.3. Zmiana sytuacji prawnej

Do dnia 1.09.2007 w sprawie oceniania uczniów obowiązywało rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dn. 30.04.2007r.¹¹, które do średniej z ocen nakazywało wliczać tylko oceny z obowiązkowych zajęć edukacyjnych. Ocena z religii mogła być umieszczona na świadectwie szkolnym ucznia, ale nie miała wpływu na średnią ani na promocje do klasy następnej.

Z dniem 1 września 2007r. weszło w życie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniające ww. rozporządzenie¹², na mocy którego ocena z religii jest wliczana do średniej ocen. Nadal nie ma ona wpływu na promowanie ucznia do klasy następnej, ale może znacząco wpłynąć na życie szkolne ucznia, powodując uzyskanie świadectwa z wyróżnieniem, uprawnień do stypendium czy klasyfikacji do lepszej szkoły następnego szczebla.

¹⁰ Pewien słoń o imieniu Dumbo miał ogrooomne uszy!...
I co?....

Otóż temu słoniowi nauczyciel – mała szara myszka – powiedział: „*Dumbo, ty umiesz latać! Uwierz w to!*” I dzięki temu nauczycielowi, no i rzecz jasna dzięki niezwykle dużym uszom (co było powodem drwin ze strony różnych oceniających), bajkowy Dumbo stał się jedynym na świecie słoniem, który, wykorzystując uszy jak skrzydła, latał! (za W. Bednarkowa, *O! Słoń przed stopniami Osłoń przed stopniami! O szkolnym ocenianiu*, Kraków 2000r., str.25).

¹¹ Dz.U. 2007 nr 83 poz.562, *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej dnia 30 kwietnia 2007r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz prowadzenia sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych*;

¹² Dz.U. 2007 nr 103 poz.906, *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej dnia 13 lipca 2007r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz prowadzenia sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych*;

3. Kryteria oceniania

W definicji W.Okonia (za ¹³) ocena szkolna to ustosunkowanie się nauczyciela do osiągnięć ucznia. Niestety bardzo rzadko patrzymy na ocenę w ten sposób. Rzadko podkreślamy osiągnięcia ucznia, rzadko wykraczamy poza sferę kontroli poprawności jego wiedzy nabytej. W środowisku szkolnym przyjęło się traktować ocenę jako kryterium stopnia przyswojenia wiedzy przez ucznia. Podobne nastawienie prezentują często także środowiska chrześcijańskie. Z drugiej strony podkreśla się również, że w przypadku kościoła nie występuje konieczność wystawiania ocen¹⁴. Niektórzy autorzy w ogóle odrzucają możliwość połączenia chrześcijańskiego pojęcia łaski z możliwością obiektywnego oceniania uczniów¹⁵. W mojej pracy chciałabym zaproponować inne podejście do zagadnienia oceniania. Z jednej strony przyjmuję wymaganą przez system oświaty konieczność wystawiania ocen cząstkowych i na ich podstawie, oceny końcowej, a jednocześnie nie uważam, żeby ocenie miała podlegać tylko wiedza przyswojona przez uczniów. Chciałabym, aby każde osiągnięcie ucznia było widoczne w pozytywnej ocenie a nauczyciel patrząc na oceny swojej klasy mógł, w trakcie roku szkolnego, kontrolować i dostosowywać program nauczania do indywidualnych potrzeb 'swoich' dzieci.

Do całościowego popatrzenia na ocenianie, jako szansę na rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia zmobilizowała mnie książka W.Bednarkowej *O! Słoń przed stopniami Osłoń przed stopniami! O szkolnym ocenianiu*, Kraków 2000r. proponująca zmianę sposobu traktowania ocen nauczycielom i egzaminatorom. W dalszej części pracy proponuję system oceniania, w którym wiedza jest tylko częścią, i to nie najważniejszą, całościowego spojrzenia na ucznia i pracę nauczyciela. Wiele elementów zaproponowanych w tej pracy jest stosowanych w kościołach, wynika z praktyki nauczycieli, którzy próbują indywidualnie radzić sobie z zagadnieniem.

W artykule "Ocena w katechetyce"¹⁶ autorka wymienia cztery elementy warunkujące efektywne kształcenie, które to elementy obejmują dużo szerszy zakres kontroli postępów niż tylko sama nabyta wiedza. Te elementy, to:

- Ø Proces nauczania i uczenia się,
- Ø Gotowość ucznia do samokształcenia,
- Ø Proces wychowania,
- Ø Porządkowo-organizacyjne.

¹³ E.Bednarz, *Ocena w katechetyce*, skrypt dla studentów WST, Warszawa 2007r., str.24.

¹⁴ E.A.Daniel, *Elementarz chrześcijańskiego nauczyciela*, Warszawa 1999, str.141.

¹⁵ J.Lindner, *Meandry nauczania i oceniania*, Dziecko, Rodzina, Kościół nr3(74), Kraków 2005.

¹⁶ E.Bednarz, *Ocena w katechetyce*, skrypt dla studentów WST, Warszawa 2007r., str.24.

3.1. Proces nauczania i uczenia się

Najprostszy element oceniania, to sprawdzenie i ocena, czy uczeń rozumie i zapamiętał przekazywaną mu wiedzę. Jednak nawet w tym punkcie należy zachować wielką rozwagę i ostrożność. Powinniśmy oceniać proces uczenia się, a więc na ile uczeń posługuje się nową wiedzą nabytą na zajęciach a na ile wykorzystuje wiadomości wcześniejsze. Bardzo istotne jest to w przypadku uczniów mniej zdolnych lub pochodzących spoza środowiska kościoła. Dla nich większość przekazywanych treści będzie nowa i trudna do przyswojenia. Tacy uczniowie zasługują na szczególną uwagę i zauważenie ich wysiłków.

3.2. Gotowość ucznia do samokształcenia

Procesem zaspokajania potrzeb przez dzieci i młodzież a także powstawaniem i zaspokajaniem potrzeb wyższych kierują osoby dorosłe¹⁷. Przedmiotem kształcenia powinna być motywacja uczenia się, zmiany zachowań i postaw. Jako nauczyciele, mamy możliwość zachęcania uczniów do samorozwoju, wzbudzania w nich własnej potrzeby zdobywania wiedzy czy zmiany postawy życiowej. Wybrane przez nas metody dydaktyczne, które będą wskazywały na Chrystusa powinny wytworzyć w dzieciach i młodzieży postawę – chcę być taki i będę prosił Boga, aby mnie zmieniał!

Ważne jest dla nas także to, dlaczego uczeń się uczy. Główny zarzut stawiany religii w szkołach dotyczy motywacji ucznia, którą jest zdobycie dobrego stopnia (oceny).

Jeśli system oceniania będzie wykorzystywany przez nauczyciela do nagradzania i karania, to dzieci nauczą się reagować poprawnie na oczekiwania nauczyciela, aby uzyskać pozytywną ocenę. Taka postawa nazywana jest w literaturze przedmiotu zewnątrzsterownością¹⁸. Właśnie ten mechanizm negatywnego oddziaływania systemu ocen na dzieci jest powodem krytyki ze strony wielu osób, którym zależy na żywej i autentycznej relacji dziecko-Bóg. Chcielibyśmy, aby nasz uczeń rozwijał się w stronę samodzielnego wyznaczania sobie celów w dorosłym życiu oraz oceniania ich w kategoriach woli Bożej a nie woli człowieka, aby był wewnątrzsterowny. A więc staramy się dostrzec i nagradzać własne działania ucznia, jego inicjatywy. Wzbudzamy w uczniach potrzebę bycia coraz lepszym, ale wskazujemy na Boga, który jest dawcą talentów i umiejętności.

3.3. Proces wychowania

Już na wstępie tej pracy podkreślono, że pedagogika jako nauka ma cel – wychowanie człowieka i jego rozwój w kierunku dobra. W przypadku zajęć w Szkole Niedzielnej zarówno pojęcie dobra jak i rozwoju jest bardzo konkretnie zdefiniowane. Cała nauka i wychowanie wskazuje na Boga i zbawcze dzieło Jezusa Chrystusa. Pierwszym etapem rozwoju jest nawrócenie a każdy następny etap rozwoju, to stawanie się bardziej na podobieństwo Chrystusa. My jako nauczyciele-katecheci

¹⁷ B.Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Warszawa 1997r., str.44.

¹⁸ K.Konarzewski, *Podstawy teorii oddziaływań wychowawczych*, Warszawa 1982., rozdz.2 i 3.

mamy uczestniczyć w tym procesie jako wspierający dziecko i jego rodziców. Oceniamy proces wychowawczy w kategoriach dobrych owoców jakie zauważamy w dziecku oraz jego chęci do poprawy swojego postępowania.

Chciałam jeszcze raz zaznaczyć, że w żadnym wypadku nie należy oceniać tych elementów zachowania dziecka, które dotyczą jego duchowego rozwoju i relacji osoba -Bóg. Zachęcamy dzieci do modlitwy. Jest ona stałym elementem zajęć. Jednak w żadnym wypadku nie będziemy stawiać stopni za pomodlenie się! Katastrofą wychowawczą byłaby sytuacja, w której dzieci wykazują zewnętrzsterowne oznaki pobożności chcąc się przypodobać nauczycielowi i uzyskać lepszą ocenę.

Jak zatem wpływać oceną na chrystocentryczny rozwój dziecka, w zakresie 100% jakie my mamy dać jako ludzie, nie wchodząc w kompetencje Pana Boga i Jego 100%? Autor świecki, Wiga Bednarkowa¹⁹, podaje te cechy oceniania, które mają wpływ na rozwój osoby uczącej się²⁰:

1. gdy ocenianie informuje o **osiągnięciach** – nie jest jedynie wykazem braków;
2. gdy nie ogranicza pola **widzenia człowieka** – pomaga patrzeć na ucznia całościowo;
Zagadnienie całościowego (holistycznego) patrzenia na człowieka jest obecne także w literaturze i praktyce chrześcijańskiej. Szczególnie dużą rolę pełni w doradztwie duszpasterskim i coachingu.
3. gdy zapewnia **indywidualizację** uczniów – nie kategoryzuje wedle cech koniecznych i wystarczających, a bierze pod uwagę rodzinne podobieństwo;
4. gdy ocena ma **jakość**, wywołuje pozytywne emocje.

3.4. Porządkowo-organizacyjne

Ten element procesu efektywnego kształcenia się jest bardzo ważny, aby dzieci mogły skorzystać z prezentowanych treści i przyswoić je w jak największym stopniu. Szczególnie ważny jest dla dzieci nadrużliwych i nadpobudliwych (np. zdiagnozowane ADHD), dla których uporządkowane środowisko nauki jest niezbędne do koncentracji na przekazywanej treści.

Nauczyciel może oceniać zarówno wykonanie pracy domowej jak i posiadanie Biblii, zeszytu oraz materiałów wymaganych do pracy na zajęciach. Warto zwrócić uwagę na porządek wokół ucznia, jego chęć do pomocy przy przygotowaniu i sprzątnięciu sali, zachowanie podczas zajęć. Nawet w drobnych czynnościach porządkowych staramy się wskazywać dzieciom Boga harmonii a nie chaosu.

¹⁹ wykładowca WSP w Częstochowie, nauczycielka j.polskiego, organizatorka zajęć dla dzieci 'trening aktywności twórczej', prowadzi warsztaty doskonalenia dla nauczycieli, zajmuje się ewaluacją w szkolnictwie, mierzeniem jakości pracy szkoły i pomiarem dydaktycznym;

²⁰ W. Bednarkowa, *O! Słoń przed stopniami Osłoń przed stopniami! O szkolnym ocenianiu*, Kraków 2000r., str.21.

Odwołując się do bardzo ważnych dla każdego nauczyciela-katechety tez, przedstawionych w artykule „Meandry nauczania i oceniania”²¹, można wskazać, że wrażliwy nauczyciel, któremu zależy na rozwoju duchowym ‘jego’ dzieci będzie wykorzystywał punkt 1, aby uczyć dzieci o Bogu, ale punkty 2,3 i 4, aby uczyć dzieci życia z Bogiem.

4. System oceniania - zasady ogólne dla wszystkich klas.

Założeniem pracy jest stworzenie takiego systemu oceniania, który zachowa stałe kryteria oceny, bez względu na prowadzącego zajęcia i klasę, do której trafia uczeń. Chcemy, żeby uczniowie w naszej Szkole Niedzielnej czuli się bezpiecznie, a jednocześnie mamy świadomość rotacji wśród naszej kadry nauczycielskiej, której przeważającą część stanowią wolontariusze – osoby gorąco pragnące służyć dzieciom w poznaniu prawd biblijnych, ale bardzo niepewne swoich kompetencji. Dodatkowo specyfiką nauczania w kościele jest dowolność godziny, na którą uczeń przyjdzie na lekcję! Jeśli rodzice wybiorą poranne nabożeństwo – uczeń przyjdzie na zajęcia na 10:00. Jeśli rodzice wolą przyjść później – uczeń będzie uczestniczył w zajęciach o 12:00. Będą także zdarzać się sytuacje kiedy uczeń odrobi zadanie domowe i przyniesie je na inną godzinę lekcyjną niż w poprzednim tygodniu. Zajęcia prowadzone są przez różne osoby, a więc staramy się wdrożyć system, w którym na obu nabożeństwach realizowany jest ten sam program, a w daną sobotę lub niedzielę, ta sama lekcja. Dlatego uważam, że system oceniania może stać się elementem stabilizującym nauczanie oraz dać naszym wolontariuszom gotowe, profesjonalne narzędzie zamiast konieczności samotnego radzenia sobie z problemem.

Środowisko, z którego wywodzą się nasze dzieci jest bardzo zróżnicowane. Kościół nasz stara się być kościołem misyjnym, bardzo silnie zorientowanym na osoby spoza środowiska. Dlatego konieczne jest wdrożenie takiego systemu ocen, który będzie czytelny dla nowych uczniów, łatwo akceptowalny i stały we wszystkich klasach. Ze względu na ogromne zróżnicowanie poziomu wiedzy wśród uczniów – niektórzy po pierwszym zdaniu wiedzą o czym będzie historia biblijna a niektórzy dopiero usłyszeli, że istnieje Biblia – system oceny uczniów nie może opierać się na sprawdzanie ich wiedzy a także, na ocenie poziomu ich duchowości. Staralam się także nie łączyć zbyt silnie oceny z obecnością na zajęciach, aby dzieci, które z powodów rodzinnych nie mogą regularnie uczestniczyć w nabożeństwach nie były dodatkowo 'karane' słabszą oceną.

²¹ J.Lindner, *Meandry nauczania i oceniania*, Dziecko, Rodzina, Kościół nr3(74), Kraków 2005.

4.1. Skala punktowa

Proponuję stosowanie skali punktowej zamiast klasycznych ocen szkolnych. Skala punktowa ma wiele zalet, które świadczą na jej korzyść:

- Ø Jest szersza niż 6-cio punktowa ocena;
- Ø Nie kojarzy się starszym dzieciom z oceną a raczej ze sportem i zdrową konkurencją;
- Ø Dla młodszych dzieci łatwo jest zamienić punkty na obrazki jako nagrody – uśmiechnięte buźki, słoneczka lub inny system wybrany przez nauczyciela;
- Ø Na zakończenie semestru można łatwo 'przeliczyć' punkty na ocenę szkolną, dla tych dzieci, których rodzice poproszą o wystawienie świadectwa. Korelację między punktacją a oceną końcoworoczną omówiono w rozdziale 4.3;

Standaryzacja oceniania wprowadzona w ramach reformy polskiego systemu oświaty dopuszcza posługiwanie się skalą punktową. Jest ona szeroko stosowana w przypadku testów i prac kontrolnych.

4.2. Kategorie podlegające ocenie

W systemie pracy naszego lokalnego kościoła proponuję następujące kategorie, które podlegają ocenie przez nauczyciela:

1. odrobienie pracy domowej;
2. zapamiętanie wersetu;
3. przypomnienie treści poprzedniej lekcji;
4. zaangażowanie w pracę na lekcji;
5. wyposażenie ucznia w materiały i pomoce;
6. przygotowanie zadań dodatkowych;
7. zachowanie podczas lekcji;

Punkty 1,2 i 3 wymagają obecności dziecka na poprzednich zajęciach, ale przy zastosowaniu skali punktowej proponuję punktowanie także tych uczniów, którzy 'doniosą' pracę lub werset z poprzedniej lekcji. W takim przypadku stosujemy 2 pkt. nagrody za odrobioną pracę z lekcji na lekcję, ale 1 punkt przyznajemy uczniowi, który uzupełnił pracę lub werset sprzed 2 tygodni.

Punkt.5 możemy wprowadzać już od pierwszych klas szkoły podstawowej, zależnie od metodyki prowadzenia zajęć przez nauczyciela, sygnalizując np. konieczność posiadania zeszytu czy Biblii na każdych zajęciach.

Punkt 7 traktowany jest jako zachęta pozytywna – w skali 1-4 dostają punkty te dzieci, które zachowywały się poprawnie na lekcji.

Jeśli odniesiemy się do przedstawionych w rozdziale 3. elementów warunkujących efektywność procesu kształcenia na lekcjach katechezy, to proces nauczania i uczenia się jest objęty kategoriami 1, 2, 3 oraz pracami kontrolnymi, gotowość samokształcenia możemy widzieć dzięki kategoriom 1, 4 i 6, proces wychowania pokażą nam oceny w kategoriach 4, 6, 7 oraz zachowanie ucznia poza czasem zajęć katechetycznych a element porządkowo-organizacyjny obejmują kategorie 5 i 7. To przyporządkowanie pokazuje jak bardzo zależy nam na całościowym rozwoju naszych dzieci podczas zajęć katechetycznych, a rozbieżność na kategorie pozwala nauczycielom na łatwe, bez dodatkowego planowania i dodatkowej kontroli, zachowanie równowagi wszystkich elementów kształcenia.

Ponieważ, tak jak to staram się podkreślać w każdej części pracy, zależy nam na kształtowaniu naszych uczniów a nie na nabywaniu przez nich wiedzy encyklopedycznej, chciałabym zaproponować dodatkowy podział sprawdzania wiedzy (pkt.3 powyżej oraz prace sprawdzające) na trzy części (na podstawie ²²): znajomość faktów, definiowanie, wyjaśnianie. Pod pojęciem definiowanie rozumiem własne sformułowania użyte przez uczniów a w żadnym razie nie pamięciowe opanowanie podyktowanych do zeszytu definicji. Czym innym będzie znajomość przez ucznia faktu, że Jezus Chrystus jest Zbawicielem, czym innym umiejętność zdefiniowania pojęcia 'zbawienie' a czym innym wyjaśnienie jak on, osobiście rozumie to pojęcie. Ogromnie rozszerza to zakres możliwości oceny ucznia i pozwala na dużo głębsze sprawdzenie przyswojenia przez ucznia pojęć oraz ich praktycznego rozumienia w życiu. Prace kontrolne przygotowujemy tak, aby w równym stopniu zawierały pytania/testy/zadania ze wszystkich trzech kategorii i przypisujemy im równe ilości punktów. Wyniki prac kontrolnych przeprowadzanych w dowolnej, wybranej przez nauczyciela formie, ale opartych o podział na te trzy kategorie, pozwoli zobaczyć tematykę, której nie rozumieją uczniowie (definiowanie), która jest dla nich trudna do przyswojenia w życiu codziennym (wyjaśnianie), szybką modyfikację materiału i zaplanowanie omówienia tematów, których zrozumienie sprawia uczniom problemy.

Ponieważ w części poświęconej dyscyplinie i ocenie negatywnej proponuję wprowadzenie notatki pisemnej do rodzica lub opiekuna chciałabym, dla równowagi, wprowadzić tutaj dodatkową formę nagradzania dzieci – pochwałę pisemną. Jeśli nauczyciel ma trudną klasę, w której często musi stosować formę notatki do rodzica, warto tym częściej stosować również pisemne pochwały.

Uważam też, że nauczyciele powinni mieć możliwość oceniania zachowania uczniów poza czasem trwania lekcji – zarówno nagradzania ich pozytywnych zachowań jak i zgłaszania negatywnych zachowań do nauczyciela prowadzącego klasę.

Przed rozpoczęciem zajęć Szkoły Niedzielnej, podczas trwania nabożeństwa oraz po jego zakończeniu, kiedy dorośli rozmawiają, jest wiele momentów, zarówno pozytywnego jak i negatywnego zachowania naszych dzieci. Uważam, że pomimo pozostawania pod opieką rodziców, warto zauważać te momenty i wykorzystywać je dla pozytywnego motywowania dzieci.

²² E.A.Daniel, *Elementarz chrześcijańskiego nauczyciela*, Warszawa 1999, str.144.

4.3. Korelacja między punktacją a oceną końcową

Zastosowanie skali punktowej wymaga określenia minimum, maksimum i progów punktowych na każdą z ocen końcowych. Aby określić te progi należy określić wartość maksymalnej ilości punktów, które może zdobyć uczeń. Z racji wybranej metodyki naliczania nie mogę w ramach tej pracy podać stałej ilości punktów przekładającej stosowana w klasach punktację na ocenę końcową. Podaję jednak metodykę, która może być zastosowana w pracy każdej Szkołki Niedzielnej.

Na początek przywołamy kategorie, za które uczeń może zdobyć punkty i postaramy się określić skalę:

1. odrobienie pracy domowej
2. zapamiętanie wersetu;
3. przypomnienie treści poprzedniej lekcji;
4. zaangażowanie w pracę na lekcji;
5. wyposażenie ucznia w materiały i pomoce;
6. przygotowanie zadań dodatkowych;
7. zachowanie podczas lekcji;

Ilość punktów za kategorie 1,2,3 i 5 zależy od ilości zajęć, które planujemy zrealizować w semestrze i od programu pracy wybranego dla danej grupy. Zakładamy, że w każdej kategorii uczeń może zdobyć punkt na zajęciach, ale nie zawsze to właśnie on będzie poproszony o powiedzenie wersetu czy przypomnienie poprzedniej lekcji. Dlatego wliczamy 1 punkt za prace domową i wyposażenie ucznia na każdym zajęciach, ale $1/n$ punktu za werset i $1/n$ punktu za przypomnienie treści * ilość zajęć. 'n', to liczba dzieci w grupie. Dodatkowo na każdym zajęciach jedno z dzieci powinno uzyskać punkt za zaangażowanie i jedno za wyróżniające się poprawne zachowanie. Punkty te mogą być przyznane np. dziecku, które pierwszy raz odważyło się udzielić odpowiedzi głośno lub, które znacząco poprawiło swoje zachowanie w porównaniu z poprzednimi zajęciami. Czyli z kategorii 2,3,4 i 7 1 z dzieci w grupie na każdym zajęciach powinno dostać 1 pkt. Czyli $1/n$ punkta na dziecko. Ale w Społeczności Chrześcijańskiej „Północ” są dwa nabożeństwa, co niedzielę. Czyli dwójka dzieci z każdej grupy wiekowej uzyska 1 pkt. z każdej z kategorii 2,3,4 i 7. A więc: $2*1/n$.

Przykład: Mamy zapisanych 10 dzieci na zajęcia w grupie 8-9 lat, w semestrze od 2.09.2007r. do 11.02.2008r. są 24 niedziele. Nie musimy odliczać niedziel, gdy będą nabożeństwa specjalne, ponieważ wtedy mamy szansę zaangażować dzieci w prace dodatkowe, występy, pomoc w życiu kościoła itp. i ocenić w kategoriach 4,6 i 7. Każde z dzieci ma szansę zdobyć: 24 punktów w kategorii 1 + tyle samo w kategorii 5 + $4 * 2*24/10$ (dwoje dzieci, $24/10$ w każdej z kategorii 2,3,4 i 7). Razem: $24+24+4*4,8 = 67,2$. Po zaokrągleniu: 68 punktów.

Przy tak określonych założeniach max-uczeń to taki, który: był na każdym zajęciach, zawsze odrobił pracę domową, zawsze posiadał wymagane materiały i pomoce, zapytany o werset lub przypomnienie treści poprzedniej lekcji – zawsze odpowiedział poprawnie. Taki max-uczeń uzyska 67,2 punktu w semestrze. Ponieważ,

aby sklasyfikować ucznia musi być on obecny na 50% zajęć więc dzielimy ilość punktów na 2 i zaokrąglamy. Uzyskujemy wymaganie na ocenę bardzo dobrą: 34 punkty! Naprawdę – tyle wystarczy! Zwykły uczeń, w miarę porządny, w miarę regularnie przychodzący na zajęcia, prawie zawsze odrabiający pracę domową, rzadko zapominający Biblii i próbujący uczyć się wersetów – będzie miał ocenę bardzo dobrą.

W ocenie wielu dydaktyków polska szkoła nagradza prymusów, wymusza podanprzeciętność, która to ponadprzeciętność skłania dopiero do wyróżniania bardzo dobrą oceną. Proponowana skala ocen powoduje, że zwykły, ‘normalny’ uczeń będzie oceniony jako ‘bardzo dobry’. Reszta ocen jest już tylko matematyczną konsekwencją przyjętego kryterium. Ilość punktów na ocenę b.dobrą dzielimy przez 4, co daje nam ‘skok’ między kolejnymi ocenami i ‘próg’ dla oceny niedostatecznej. Oczywiście w grę wchodzi jeszcze zaokrąglenia, tak, że dla naszego przykładu 10 uczniów, skala punktów na poszczególne oceny wynosi:

niedostateczna – poniżej 7 pkt. ;
dopuszczająca – 8-16 pkt. ;
dostateczna – 17-25 pkt.
dobra – 26-34 pkt.
bardzo dobra – 35 – 43 pkt.
celująca powyżej 43 pkt.

Może nie wygląda to prosto oraz wymaga przeliczenia skali ocen dla każdej klasy osobno ponieważ parametrem jest tutaj liczba uczniów. Jednak, właśnie zaletą tej metody jest możliwość dostosowania jej do różnej ilości uczniów w klasach i do różnej ilości prowadzonych zajęć. Metoda zawsze pozostaje ta sama.

Ostateczne kryteria punktowe na każdą z ocen zostaną podane rodzicom dzieci do wiadomości w trzecim tygodniu września. Wynika to ze specyfiki pracy kościoła, ponieważ zapisy do Szkółki Niedzielnej prowadzone są przez 3 niedziele: ostatnią niedzielę sierpnia i dwie pierwsze niedziele września. Nie jest to termin ostateczny. Ponieważ oczekujemy ciągłego rozwoju kościoła i zwiększającej się ciągle ilości dzieci, a więc również każde z dzieci jest przyjmowane na zajęcia, ale nie przeliczamy już skali ocen. Oczywiście dzieci, które sporadycznie biorą udział w zajęciach Szkółki lub z innych przyczyn nie będą miały wymaganej 50% obecności, nie mogą być sklasyfikowane. Nie otrzymają oceny z religii na świadectwie szkolnym, jednak ocena ta nie ma wpływu na promowanie dziecka do klasy wyższej lub ukończenie szkoły²³.

²³ Dz.U. 2007 nr 83 poz.562, *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej dnia 30 kwietnia 2007r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz prowadzenia sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych*, par.12 pkt.2.

5. Ocena negatywna

Proponowana w tej pracy skala punktowa nie zawiera punktacji ujemnej. Z założenia dzieci nie tracą raz nabytych punktów. Jest to celowy zabieg, który ma za zadanie rozdzielić w myśleniu uczniów ocenę szkolną od punktacji na lekcjach Szkoły Niedzielnej. Tak jak to było poruszone we wstępie tej pracy – jedną z obaw katechetów jest zbyt silne skojarzenie Szkoły Niedzielnej ze zwykłymi lekcjami szkolnymi. Stosowane tu zabiegi mają utrudnić dzieciom tę identyfikację. Pozostaje pytanie, jak utrzymać dyscyplinę na lekcjach, jeśli nie możemy karać dzieci oceną negatywną.

Proponuję następujące reguły utrzymania dyscypliny wspólne dla wszystkich klas:

1. Uwaga ustna imienna skierowana przez nauczyciela do ucznia;
2. Powtórna uwaga ustna;
3. Rozsądzenie do pustej ławki;
4. Ostatnia uwaga ustna;
5. Notatka pisemna dla rodziców lub opiekunów;
6. Odprowadzenie dziecka pod opiekę rodziców;

Notatka pisemna w klasach młodszych powinna być wręczana rodzicowi/opiekunowi przez nauczyciela w obecności dziecka, a w klasach starszych oddawana uczniowi, który sam przekazuje ją rodzicom a zwraca nauczycielowi na lekcji następnego podpisana przez rodzica. Taki system umożliwia dodatkowo nawiązanie relacji rodzic-nauczyciel w klasach młodszych a dzieci starsze uczą kolejnego szczebla odpowiedzialności za siebie samych. Nie stosowałabym tutaj dzienniczków z dwóch powodów: aby uczniowie nie kojarzyli tych notatek z uwagami, które dostają w szkole oraz notatka na kartce powoduje, że po omówieniu problemu z uczniem i uzyskaniu podpisu rodziców można taką kartkę podrzeć w obecności ucznia – jest to widomy znak przebaczenia i łaski. Przebaczymy i zapominamy przeszłość a dajemy nową szansę na przyszłość.

Uważam, że konsekwentne wdrażanie tego systemu już od klas początkowych pozwoli na łatwiejsze utrzymanie dyscypliny w klasach starszych. Dzieci mają czas, aby przyzwycząć się do systemu. Jest on stabilny i konsekwentnie egzekwowany przez wszystkich nauczycieli we wszystkich klasach, co daje dzieciom poczucie bezpieczeństwa – będę wszędzie tak samo oceniony a za moje złe zachowanie będę zawsze tak samo, konsekwentnie, rozliczony. Ogromne znaczenie ma także obiektywność tak wdrażanego systemu – nie ma podejrzeń, że nauczyciel bardziej lubi jakieś dziecko i faworyzuje je.

Od nauczycieli, tak jak od rodziców w domu, wymaga się tutaj ogromnej konsekwencji – nie możemy upominać ustnie naszych dzieci 'w nieskończoność'. One muszą zobaczyć, że będziemy stosować kolejne środki z listy przedstawionej powyżej. Na pewno będą próbowały sprawdzić każdego z nauczycieli i każdy z nas będzie musiał wykazać się dyscypliną wewnętrzną i zastosować wymagane kroki.

W korygowaniu utrzymujących się negatywnych zachowań nauczyciel powinien przestrzegać następujących zasad (za ²⁴):

1. Skupić się na zachowaniu,
2. Uświadomić dziecku, dlaczego jest karane,
3. Podkreślić, jakie zachowanie jest akceptowane,
4. Uczynić karę naturalną konsekwencją nieodpowiedniego zachowania, o ile jest to możliwe,
5. Po ukaraniu dziecka zapewnić je o tym, że jako osoba jest dla nauczyciela ważne.

Oczywiście proponowany system składa się z założeń ogólnych, podstawowych, do których każdy nauczyciel może dodać własne pomysły związane ze specyfiką grupy lub tematyką prowadzonych właśnie zajęć biblijnych. Przerabiając w jednej z klas lekcje oparte o Księgi Królewskie wprowadziłam punktację opartą o korony mądrości i mocy króla Salomona – chłopcy z grupy 10-12 lat bardzo pozytywnie przyjęli taki system punktacji.

W klasach starszych można omówić regulamin razem z uczniami. W większości klas starszych niezbędne stanie się dodanie punktów dotyczących używania gadżetów elektronicznych na lekcji (komórki, odtwarzacze MP3 itp.).

Reguły oceniania i utrzymania dyscypliny muszą być przedstawione we wszystkich klasach oraz udostępnione do wglądu rodzicom i opiekunom przed rozpoczęciem zajęć szkolnych a w przypadku nowych uczniów – po pierwszej lekcji, na której byli.

6. Dostosowanie form oceniania do grup wiekowych

Dla **grup przedszkolnych** nie stosujemy żadnych form oceny poza oceną opisową na koniec semestru. W formie listu informujemy rodziców bądź opiekunów o pozytywnych cechach rozwoju dziecka oraz o ewentualnych trudnościach, które dziecko może napotkać w swoim rozwoju na dalszych etapach kształcenia. Oczywiście list taki wymaga od nauczyciela całosemestralnej obserwacji dziecka i sporządzania notatek, ale jego głównym zadaniem jest wsparcie rodziców w ich pracy wychowawczej z dzieckiem.

Dla klas na poziomie **początkowym szkoły podstawowej** (1-3) stosujemy ocenę opisową na koniec semestru, ale w trakcie roku szkolnego wprowadzamy naklejki, odznaki i inne formy honorowania dzieci za ich pozytywny udział w lekcji – formę wybiera indywidualnie każdy nauczyciel dla swojej grupy. Nagrody, naklejki czy odznaki przyznawane są w ramach kategorii oceniania wymienionych w rozdz.4, co pozwala wdrażać dzieci w stały system przyjęty dla całej Szkoły Niedzielnej.

W klasach starszych (**4-6 oraz w klasach gimnazjalnych**) stosujemy otwartą ocenę punktową omówioną w rozdz.4. W klasach 4 i 5 sama czynność punktowania

²⁴ E.A.Daniel, *Elementarz chrześcijańskiego nauczyciela*, Warszawa 1999, str.155.

może być zastąpiona przez nauczyciela systemem naklejek, odznaczeń itp. ale powinna stanowić jednoznaczny równowartość punktów przyznawanych w każdej kategorii oceniania z rozdziału 4.

Dodatkowo od **klasy 3 do 6** szkoły podstawowej stosujemy system kartek-notatek, które sygnalizują osiągnięcia oraz pozytywne i negatywne zachowania uczniów ich rodzicom lub opiekunom

7. Wpływ stylu pracy nauczyciela na prawidłowość oceniania.

Istnieje wiele czynników, które będą wpływały na skuteczność przyswajania wiedzy przez dzieci²⁵ oraz zniechęcały lub motywowały je do zmiany postawy życiowej na chrystocentryczną:

Ø wykorzystanie środków dydaktycznych

Stosowanie tylko metody podawczej podczas zajęć – nauczyciel mówi a uczniowie słuchają – powoduje szybkie znużenie przekazywanym materiałem i spadek zainteresowania dzieci.

Warto stosować różnorodne środki dydaktyczne, aby zainteresować dzieci tematem, zwiększyć ich wrażliwość, zaangażować a w konsekwencji osiągnąć zmianę postaw a nie tylko przyswojenie wiedzy.

Ø kwalifikacje nauczycieli

Słabo wykształcony nauczyciel stosuje więcej metod dyscyplinujących uczniów, aby utrzymać ‘porządek’ na zajęciach oraz wymaga dokładnego powtarzania treści nauczanych. Będzie miał tendencję do wystawiania oceny za dobrze zapamiętaną definicję a nie za omówienie, jak zastosować definicję w życiu codziennym. Warto podwyższać swoje kwalifikacje ucząc się nowych metod pracy z dziećmi, rozszerzając swoją wiedzę teologiczną²⁶, badać swój charakter, predyspozycje i osobowość²⁷.

Ø przeładowany program

Mamy tak dużo do przekazania naszym dzieciom! Bardzo się staramy, żeby jak najwięcej usłyszały i dowiedziały się, ale niestety - to wcale nie zwiększy ich zrozumienia treści nauczania i umiejętności zastosowania jej w życiu. Cały system szkolnictwa jest krytykowany za przeładowane programy nauczania. Lepiej jest zmniejszyć ilość materiału, ale pozwolić dzieciom na dyskusję, wyrażenia własnego zdania, przeżycie emocjonalne prawdy biblijnej związane z wprowadzoną przez nas grą czy inscenizacją, pokazać zastosowanie wersetu w życiu codziennym dziecka.

Niektóre podręczniki dla Szkółek Niedzielnych zawierają ‘cele operacyjne

²⁵ B.Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Warszawa 1997r , str.30-32.

²⁶ 1) Dz.: Ciociu, dlaczego Trzecia Godzina Dnia?

2) Dz.: Czy ta dziewczynka umarła ? N.:Tak. Dz.: To Jezus skłamał! (córka Jaira, Ew.Mk 5:35-39).

²⁷ W Polsce 1.X.1998r. na 580 tys. zatrudnionych nauczycieli 479 tys. stanowiły kobiety. Przeszło 1/3 z nich była w wieku 40-50 lat. (za W.Bednarkowej *O! Słoń przed stopniami O! Słoń przed stopniami! O szkolnym ocenianiu*, Kraków 2000r , str.7). Patrz też: prypis następny.

lekcji', czyli wymienione w punktach umiejętności, które uczeń powinien nabyć w wyniku tej lekcji. Jeśli musimy ograniczyć materiał, to jest to bardzo pomocne, bo pozwala skoncentrować się na zdobywaniu przez dzieci umiejętności a nie przekazywaniu zbyt obszernej wiedzy.

Ø **autorytet nauczyciela**

w ankietach przeprowadzanych wśród uczniów zdecydowanie największy szacunek wzbudza wśród nich nauczyciel sprawiedliwy, konsekwentny, mający zasady i taki, który pokazuje, że mu zależy na uczniach jako osobach. Który szanuje uczniów i słucha ich opinii. Niektórzy nauczyciele starają się przypodobać uczniom lub próbują utrzymać dyscyplinę i swój autorytet przez niekonsekwentne stosowanie systemu ocen. Oceny stają się raczej metodą rozdawania przywilejów dla grzecznych i uległych a karania tych, którzy mają własne zdanie²⁸. Stały i konsekwentnie stosowany system ocen może pomóc w budowaniu zdrowego autorytetu osoby prowadzącej zajęcia. Jeśli taka osoba słowem i czynem wskazuje na Chrystusa – dzieci będą zachęczone do zmiany postawy na biblijną przez przykład, a nie nakaz lub korzyść – a więc uzyskamy kolejny element budowania postawy dziecka.

Większość osób wie i akceptuje fakt, że dzieci uczą się obserwując zachowania i postawy dorosłych. Postawa i osobowość nauczyciela ma znaczny wpływ na jego wychowanków. Jednak każdy z nas ma lepsze i gorsze dni oraz przyzwyczajenia i zachowania, z którymi musi się zmagać. Warto testować samego siebie, badać, poddawać różnym formom oceny, aby jak najszybciej korygować w sobie samym postawy negatywne. Warto się dokształcać i uczestniczyć w wykładach i konferencjach, które nie tylko będą dostarczały nam wiedzy metodycznej czy dydaktycznej, ale także wpłyną na pogłębienie naszej relacji z Bogiem i umiejętność codziennego wykonywania Jego woli.

8. Wykorzystanie wiedzy pochodzącej z systemu oceniania.

Większość nauczycieli traktuje ocenianie jako niemiłą konieczność. Jeśli jednak przyjmiemy stały i niezależny od nauczyciela system oceniania działający w naszej lokalnej Szkole Niedzielnej, to uzyskujemy kilka pozytywnych aspektów.

Nauczyciele zyskują odnośnik zewnętrzny, który zmniejsza ryzyko zarzutów o brak obiektywności nauczyciela. Zagadnienie to zostało omówione w rozdz.4 i 6.

Rodzicom, już na początku roku szkolnego, możemy przedstawić klarowne kryteria wystawiania ocen i uniknąć presji z ich strony, na zakończenie roku szkolnego, wynikającej z oczekiwań na zawsze najlepszą z ocen. Dodatkowo, na podstawie opisowej części oceny oraz pokazania, za co dziecko 'zbiera' najwięcej punktów, można w rozmowie z rodzicami wskazać obszary, w których ich dziecko wyróżnia się

²⁸ „Nawet łagodne do tej pory kobiety podczas metamorfozy wieku średniego rozwijają w sobie pewien rodzaj zacieklej bezpośredniości [...] Zaciekłość może się zacząć wyrażać w zwiększonej nienawiści do samej siebie [...], **ciąglej potrzebie kontrolowania innych ludzi.**” (za W.Bednarkowej *O! Słoń przed stopniami Osłon przed stopniami! O szkolnym ocenianiu*, Kraków 2000r , str.10)

oraz obszary, w których warto popracować z dzieckiem w czasie tygodnia. Oczywiście nie chodzi nam o nabywanie większej wiedzy, ale o postawę dziecka, jego system wartości i wybory, których dokonuje.

System oceniania może pełnić rolę 'bezpiecznika', który powstrzymuje nauczyciela od chęci 'przedyktowania materiału lekcji z podręcznika'. Kolejny raz chciałam tu przywołać założenie podstawowe – w nauczaniu Szkółki Niedzielnej zależy nam na zmianie postaw u dzieci na biblijne, chrystocentryczne. Kiedy popatrzymy pod tym kontem na podręczniki, na podstawie których realizujemy program nauczania, to najważniejszym elementem wyznaczającym tok lekcji są cele operacyjne, wymienione na początku lekcji – to właśnie staramy się osiągnąć. Program nauczania możemy modyfikować stosując indywidualizację i wybierając ten materiał, który lepiej pomoże dzieciom zrealizować cele (wiedzieć, umieć, pokazać). W starszych klasach można również zachęcać dzieci do zgłaszania tematów, które chciałyby omówić na lekcjach²⁹. Ilość punktów zdobywana przez dzieci, ich chęć wykonywania zadań domowych, nauki wersetów czy aktywność na lekcjach pokazuje nam w trakcie roku szkolnego, czy tematy i sposób prowadzenia zajęć zaciekawiają dzieci, mobilizują je do rozwoju, wciągają w dyskusję i wpływają na zmianę ich postaw?

Pamiętając o celach operacyjnych możemy modyfikować program wykorzystując ocenianie do odpowiedzi na pytania (za³⁰):

1. Na ile realistyczne są plany nauczania dla danej grupy uczniów?
2. Jak uczniowie powinni być podzieleni na grupy, by nauczanie było bardziej efektywne (aby każde dziecko potrafiło zrealizować cel lekcji)?
3. Na ile uczniowie zdobywają minimum wiadomości (potrafią zrealizować choć jeden z celów)?
4. Jakie trudności napotykają uczniowie?
5. Jacy uczniowie słabo stosują materiał?
6. Na ile efektywne jest moje nauczanie?

9. Zakończenie

Moja praca poświęcona była próbie zaproponowania 'zdrowego' systemu oceniania uczniów biorących udział w zajęciach Szkółki Niedzielnej. Systemu, który spełniałby wymogi prawa oświatowego, ale jednocześnie byłby dostosowany do specyfiki prowadzenia zajęć w Szkołach Niedzielnych i celów, które chcemy tam osiągnąć. Nie chcemy, aby jakiegokolwiek przepisy spowodowały zmianę głównego celu nauczania dzieci w Szkołkach: wskazywania na Boga i Chrystusa i stwarzania warunków do przemiany serc. Dlatego, może trochę przewrotnie, chciałabym zakończyć stwierdzeniem, że brak oceny na lekcjach katechetyki wcale nie zaszkodziłby jej podstawowym celom.

²⁹ W mojej klasie jeden z uczniów 1 klasy gimnazjum poprosił o omówienie tematu rozwoju duchowego. Burzliwą dyskusję wywołał też temat kopiowania muzyki na odtwarzacze MP3.

³⁰ E.A.Daniel, *Elementarz chrześcijańskiego nauczyciela*, Warszawa 1999, str.142.

Jako podsumowanie proponuję nauczycielom kilka zasad (za ³¹), aby pomóc przenieść uwagę uczniów z ocen na treść i zastosowanie praktyczne nauczania:

- Ø podkreślajcie rolę aktywności na lekcjach;
- Ø nagradzajcie postęp i zaangażowanie dzieci;
- Ø głoscie konieczność nawrócenia każdego dziecka – tego grzecznego na lekcjach też;
- Ø mówcie i pokazujcie na przykładach z życia, że świadectwem wiary są uczynki miłości;
- Ø dostrzegajcie, chwalcie i nagradzajcie praktyczne umiejętności i zgodne z Biblią zachowania dzieci (brak rozmów na nabożeństwie, pomoc w kościele, pomoc okazana konkretnej osobie);
- Ø podkreślajcie, że mają oceniać swoje motywacje i postawy – dlaczego coś chcą zrobić, jakie pobudki nimi kierują – bo Bóg patrzy na ich serca;

Owoce naszej pracy wśród dzieci powinny zawsze pozostać dziełem Boga a nie człowieka. My mamy wykonywać swoją pracę w oparciu o Bożą wolę i na Jego wieczną chwałę. Tylko wtedy pojawi się prawdziwy i trwały owoc. Nasz Pan jest godzien takiej pracy³².

³¹ J.Lindner, *Meandry nauczania i oceniania*, Dziecko, Rodzina, Kościół nr3(74), Kraków 2005.

³² R.Harrison, *Psychologiczny humanizm kontra ewangelizacja biblijna*, Pszczyna 1998, str.15.

Bibliografia:

- E.A.Daniel, *Elementarz chrześcijańskiego nauczyciela*, Warszawa 1999.
- E.Bednarz, *Ocena w katechetyce*, skrypt dla studentów WST, Warszawa 2007r.
- J. Lindner, *Meandry nauczania i oceniania*, Dziecko, Rodzina, Kościół, Kraków 2005.
- R.Harrison, *Psychologiczny humanizm kontra ewangelizacja biblijna*, Pszczyna 1998.
- S.Kunowski, *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa 1993r.
- B.Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Warszawa 1997r.
- W. Bednarkowa, *O! Słoń przed stopniami Osłoń przed stopniami! O szkolnym ocenianiu*, Kraków 2000r.

Akty prawne

Dz.U. 1992 nr 36 poz. 155, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych

Dz.U. 1999 nr 67 poz. 753 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 czerwca 1999 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych.

Dz.U. 2007 nr 83 poz.562, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej dnia 30 kwietnia 2007r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz prowadzenia sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych

Dz.U. 2007 nr 103 poz.906, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej dnia 13 lipca 2007r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz prowadzenia sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych;

Aneks.1

Kryterium ocen z nauczania religii Społeczności Chrześcijańskiej „Północ” w Warszawie

CELUJĄCA

- Ø uczeń spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą oraz posiada wiedzę wykraczającą poza program katechezy,
- Ø wyróżnia się aktywnością w grupie katechetycznej,
- Ø aktywnie uczestniczy w zajęciach chrześcijańskich grup dziecięcych lub młodzieżowych (grupa sportowa, grupa muzyczna itp.),
- Ø twórczo rozwija własne uzdolnienia,
- Ø biegłe posługuje się zdobytymi wiadomościami w rozwiązywaniu problemów teoretycznych i praktycznych, potrafi zastosować je we własnym życiu, służy radą innym,
- Ø wypowiada się logicznie i wyczerpująco na dany temat,
- Ø bierze czynny udział w przygotowaniu i przebiegu nabożeństw i spotkań okolicznościowych,
- Ø osiąga sukcesy w konkursach religijnych, olimpiadach wiedzy biblijnej lub posiada inne porównywalne osiągnięcia.

BARDZO DOBRA

- Ø uczeń jest zdyscyplinowany, posiada wypełniony zeszyt, potrafi samodzielnie objaśnić i powiązać w całość wiadomości z programu nauczania, posiada więcej niż podstawową znajomość prawd biblijnych, bierze czynny udział w katechezie,
- Ø opanował pełny zakres wiedzy i umiejętności określonych programem katechezy zgodnie z posiadanymi możliwościami intelektualnymi,
- Ø sprawnie posługuje się nabytymi umiejętnościami,
- Ø chętnie uczestniczy w katechezie,
- Ø zachowuje szacunek do Biblii i ciała Chrystusowego – kościoła,
- Ø wyraża na zewnątrz swoją wiarę,
- Ø odpowiedzialnie podchodzi do obowiązków szkolnych.

DOBRA

- Ø uczeń posiada uzupełniony zeszyt, potrafi odpowiedzieć samodzielnie na wszystkie pytania związane z tematem katechezy, posiada podstawową znajomość prawd biblijnych, przejawia aktywność na zajęciach,
- Ø opanował umiejętności i wiadomości, które pozwalają mu zrozumieć większość relacji między elementami wiedzy biblijnej,
- Ø zna prawdy wiary, rozumie je oraz umie wyjaśnić czym jest chrześcijaństwo w życiu codziennym,
- Ø dysponuje dobrą umiejętnością zastosowania zdobytych wiadomości,
- Ø zachowuje szacunek do Biblii i ciała Chrystusowego – kościoła,
- Ø uzyskuje stałe, dobre postępy podczas prowadzonych zajęć,
- Ø nie zaniedbuje uczestnictwa w katechezie, do której stara się być przygotowany.

DOSTATECZNA

- Ø uczeń prowadzi notatki, wykonuje zadania, potrafi odtworzyć z pamięci wnioski z lekcji,
- Ø opanował wiadomości i umiejętności umożliwiające zdobycie dalszej wiedzy,
- Ø dysponuje przeciętną wiedzą w zakresie materiału omawianego na zajęciach, w jego wiadomościach są luki,
- Ø nie wykazuje większego zainteresowania prowadzonymi zajęciami,
- Ø wykonanie zadań przez ucznia budzi zastrzeżenia,
- Ø nie bierze udziału w życiu kościoła,

DOPUSZCZAJĄCA

- Ø uczeń jest obecny na lekcji, słucha, nie przeszkadza w prowadzeniu lekcji,
- Ø zdobyte wiadomości są niewystarczające na uzyskanie przez ucznia ogólnej wiedzy biblijnej,
- Ø zna najważniejsze prawdy wiary,
- Ø dysponuje minimalną wiedzą w zakresie przewidzianym programem, w jego wiadomościach są luki,
- Ø proste zadania o niewielkim stopniu trudności rozwiązuje przy pomocy katechety,
- Ø niechętnie bierze udział w katechezie,
- Ø ma lekceważący stosunek do przedmiotu.

NIEDOSTATECZNA

- Ø uczeń nie spełnia wymagań na ocenę dopuszczającą,
- Ø odmawia wszelkiej współpracy,
- Ø ma lekceważący stosunek do katechezy i wiary.

propozycja wstępna przygotowana na podstawie materiałów Kościoła Zielonoświątkowego w RzP

Aneks.2³³ **Jako katecheta....**

Jako katecheta zborowy zadaj sobie kilka pytań:

- Ø Czy staram się być duchowo przygotowany do zajęć?
- Ø Czy zadowolam się przekazywaniem wiedzy, czy chcę docierać do serc?
- Ø Czy służbę wykonuję ochotnie, jako wzór dla dzieci?
- Ø Czy wpływam na zmianę postaw i motywów dzieci?

³³ J. Lindner, *Meandry nauczania i oceniania*, Dziecko, Rodzina, Kościół, Kraków 2005